

УДК 327(430+477)

Мателешко Ю. П.

канд. іст. наук, доцент,

кафедра міжнародних студій та суспільних комунікацій,

ДВНЗ «УжНУ»,

пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, Україна

E-mail: yurii.mateleshko@uzhnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5327-8354>

DOI: <http://doi.org/10.18524/2707-5206.2023.36.288710>

КУЛЬТУРНИЙ НАПРЯМ «М'ЯКОЇ СИЛИ» НІМЕЧЧИНИ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР

У статті проаналізовано культурну діяльність німецьких недержавних інституцій (організацій) в Україні протягом періоду незалежності крізь призму концепції «м'якої сили» ("soft power") Дж. Ная, з'ясовано цілі, напрями та результати цієї діяльності. У роботі застосовано широке розуміння культури, яка включає освіту, науку, мистецтво, літературу, світогляд, цінності тощо. Джерельну основу дослідження становлять матеріали вебсторінок німецьких інституцій та їхніх українських осередків, а також законодавчі акти, аналітичні доповіді, глобальні рейтинги та результати соціологічних опитувань.

Інституційну основу німецької культурної «м'якої сили» в Україні утворюють недержавні організації, які переважно фінансуються з федерального бюджету ФРН. До них належать Інститут Гете, Німецька служба академічних обмінів (DAAD), Фонд Олександра Гумбольдта та «Німецька хвиля» (DW). При реалізації політики "soft power" зазначені інституції спираються на такі ресурси, як німецька мова та культура, федеральна система освіти та науки, а також ліберально-демократичні цінності. Діяльність цих організацій в Україні здійснюється через різні форми контактів із цільовими аудиторіями та загалом відповідає меті поширення німецької (а також європейської) культури в її широкому значенні. Водночас кожна організація має свої пріоритети: популяризація німецької мови та культури (Інститут Гете), розвиток академічних обмінів (DAAD), співпраця у сфері науки (Фонд Гумбольдта), просування ліберально-демократичних поглядів («Німецька хвиля»). Після 24 лютого 2022 р. представники згаданих інституцій засудили російську агресію та скоригували свою діяльність відповідно до умов та потреб воєнного часу. Головними результатами діяльності німецьких організацій є формування позитивного іміджу ФРН та поширення європейських культурних і політичних цінностей серед цільових груп населення України (переважно молоді).

Ключові слова: «м'яка сила», Німеччина, Україна, інституції, публічна дипломатія, культурна дипломатія.

Постановка проблеми. Офіційно не згадуючи «м'яку силу» (термін «сила» в Німеччині набув негативного контексту після Другої світової війни), Берлін сьогодні активно використовує її технології для популяризації німецької мови та культури, освітніх і наукових установ, брендів, а також поширення демократичних цінностей. Згідно з даними світової консалтингової компанії Brand Finance за 2022 та 2023 рр. Німеччина посідає третє місце серед держав світу за рейтингом «м'якої сили» (Global Soft Power Index). Хоча німецька держава є головним суб'єктом «м'якої сили», безпосередніми її реалізаторами найчастіше виступають

недержавні інституції, що мають статус незалежних неурядових організацій. Останні починають свою активну діяльність в Україні з 1992 р. шляхом поширення культури та політичних цінностей – двох із трьох складових (третя – зовнішня політика), на яких базується «м'яка сила» держави (Nye, 2004, р. 11). Вивчення діяльності німецьких інституцій «м'якого» впливу в Україні дозволяє краще зрозуміти процес формування позитивного іміджу Німеччини серед українського населення (ФРН посідає третє місце серед найбільших союзників України (The results of the survey..., 2021)), а також становлення українського громадянського суспільства, яке сприйняло європейські цінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість науковців, які приділяли увагу німецьким неурядовим організаціям в Україні, розглядала їх поза концепцією "soft power". Культурні аспекти «м'якої сили» Німеччини в Україні залишаються недостатньо дослідженими, хоча питання діяльності окремих німецьких недержавних інституцій порушувалося українськими науковцями. Зокрема в статті В. Рудневої, присвяченій публічній дипломатії Німеччини в Україні, стисло охарактеризовано роботу інформаційної служби «Німецька хвиля» (Rudnieva, 2013, р. 122). Коротко висвітлив діяльність декількох німецьких організацій в Україні, зокрема фонду А. Гумбольдта, В. Солошенко (Soloshenko, 2006). Розглянути діяльність деяких німецьких культурних інституцій в Україні крізь призму концепції «м'якої сили» спробував Ю. Мателешко (Mateleshko, 2023, р. 226–231). На окрему увагу заслуговує аналітична доповідь представників громадської організації «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», у якій зроблено аналіз напрямів та масштабів діяльності німецьких організацій в Україні, зокрема академічних фондів (Burakovskiy, Anhel, Kravchuk, & Yukhymenko, 2018, р. 37–38).

Методологічна основа дослідження побудована на застосуванні концепції "soft power" американського вченого Дж. Ная. «М'яка сила» Німеччини в Україні розглядається як поєднання таких складових, як ресурси (культура, мова, цінності тощо), суб'єкти (актори, що використовують привабливість цих ресурсів для впливу на цільові групи населення), інструменти (засоби впливу, до яких, насамперед, належить публічна дипломатія), результати (позитивний імідж, імплементація культурних цінностей та ін.). Основний акцент зроблено на діяльності німецьких суб'єктів "soft power" у вигляді недержавних інституцій, що виконують культурні функції. Критерієм для відбору останніх є наявність їхніх українських осередків (представництв, клубів, центрів тощо). Дослідження ґрунтуються на широкому розумінні культури, яка включає освіту, науку, мистецтво, світогляд тощо.

Мета статті – охарактеризувати інституційний вимір культурного напрямку «м'якої сили» ФРН в Україні, що проявляється в діяльності німецьких недержавних організацій.

Результати дослідження. Система організації «м'якого» впливу Німеччини, що спирається на злагоджений механізм державно-приватного партнерства, є досить цілісною та відкритою. Центральними структурами, які займаються розвитком та фінансуванням «м'якої сили» Німеччини, є три федеральні міністерства (закордонних справ, освіти і наукових досліджень, економічного співробітництва та розвитку). Крім коштів державного бюджету, які є основними, «м'яка» політика держави також фінансується за рахунок надходжень від земель

(регіонів), приватних організацій, доходів від освітніх послуг, членських внесків тощо (Mateleshko, 2023, p. 219).

Діяльність німецьких культурно-освітніх та наукових інституцій є складовою зовнішньої культурної політики (die Auswärtige Kulturpolitik) як однієї з невід'ємних основ зовнішньої політики ФРН. Її також називають «третьою опорою» зовнішньої політики, поряд із традиційною дипломатією та зовнішньоекономічною діяльністю. Зовнішня культурна політика ґрунтується на «розширеній концепції культури», яка включає мистецтво, освіту, науку тощо (Auswärtige Kulturpolitik..., 2007).

Серед культурно-освітніх організацій насамперед варто згадати Інститут Гете (Goethe-Institut), діяльність якого спрямована на сприяння вивченню німецької мови, розвиток міжнародного співробітництва в галузі культури та поширення інформації про культурне, громадське та політичне життя ФРН. Федеральне міністерство закордонних справ підтримує роботу установи, але при цьому вона є політично та юридично незалежною. Близько третини бюджету Інститут Гете одержує за рахунок надходжень від мовних курсів та іспитів. Крім того, фінансування Інституту здійснюють федеральні міністерства (зокрема згадане Міністерство закордонних справ), Європейський Союз, а також фонди та компанії в Німеччині й за кордоном (Goethe-Institut). Сьогодні 158 інститутів у 98 країнах світу (Geschichte des Goethe-Instituts) разом із численними партнерськими організаціями утворюють глобальну мережу.

Goethe-Institut працює в Україні з 1993 р. Він представлений великим інститутом у Києві, з якого координується розгалужена мережа, що складається з трьох культурних товариств (Будинок Нюрнберга в Харкові, Баварський дім в Одесі та Центр Gedankendach у Чернівцях), 15 центрів вивчення німецької мови, 17 бібліотек-партнерів або читальних залів. До 24 лютого 2022 р. у Goethe-Institut у Києві працювало 115 співробітників. До цього часу німецька мова викладалася в більш ніж 5000 школах, більшість із яких користувалася послугами Goethe-Institut. Крім того, Інститут охоплював близько 4000 студентів мовних курсів на рік (Solidarität mit der Ukraine, 2022).

Goethe-Institut в Україні поставив перед собою такі завдання: 1) посередництво та співучасть у німецько-українському діалозі в культурній та освітній сферах; 2) сприяння зростанню й підтриманню симпатії та інтересу до Німеччини; 3) надання інформації про Німеччину; 4) сприяння вивченню німецької мови в Україні; 5) підтримання діалогу між Європою та східноєвропейськими культурами (Goethe-Institut in Ukraine: tasks and goals). Основними напрямками роботи Інституту є презентація сучасної німецької культури, зустрічі між українськими та німецькими художниками й інтелектуалами, організація мовних курсів (від початкового до найвищого рівня), навчальних заходів для педагогів, надання інформації з актуальних аспектів культурного, суспільного та політичного життя ФРН тощо.

У лютому 2008 р. Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини у співпраці з Гете-Інститутом, Центральним офісом з питань шкільної освіти за кордоном, Німецькою службою академічних обмінів і Педагогічною службою обміну започаткувало ініціативу «Школи: партнери майбутнього» (PASCH). Ця ініціатива, що об'єднала в єдину мережу понад 2000 шкіл у різних країнах світу, мала викликати в молоді стійкий інтерес до сучасної Німеччини, захоплення

нею, її суспільством та німецькою мовою. Освітні проекти, конкурси, мовні перебування в Німеччині, багатонаціональні літні школи PASCH сприяють розвитку мовних навичок та міжкультурного спілкування. У рамках ініціативи відбувається підтримка випускників у процесі переходу від школи до університету та надання стипендій на навчання в Німеччині (Über die PASCH-Initiative). Goethe-Institut опікується понад 600 школами PASCH у національних освітніх системах понад 100 країн, зокрема України, де 17 шкіл у різних містах отримують спеціальну підтримку від Інституту в рамках ініціативи. Він пропонує методично-дидактичне підвищення кваліфікації та мовні курси для вчителів, різні мотивуючі проекти та заходи для учнів, оснащує школи сучасними мультимедійними практичними матеріалами для викладання та навчання. Основною вимогою для участі шкіл була їхня готовність активно сприяти розвитку та викладанню німецької мови (Initiative "Schools: partners of the future").

У 2013 р. Міністерство освіти і науки України та Goethe-Institut в Україні підписали Меморандум про співпрацю з метою підтримки німецької мови в Україні. Серед іншого було досягнуто домовленості про наступні цілі співробітництва: підтримка реформування української системи освіти в галузі викладання іноземних мов; участь у вдосконаленні системи післядипломної педагогічної освіти вчителів німецької мови; підтримка якості викладання німецької мови в українських навчальних закладах. Спільним для Інституту Гете та Міністерства освіти і науки України став проект «Іспити у школах», у рамках якого можливе складання іспитів на рівень володіння німецької мови (A1–B2) з отриманням відповідних сертифікатів (Goethe-Institut in Ukraine: cooperation...).

Goethe-Institut в Україні став координатором проекту Українсько-німецького року мов 2017/2018, що був ініційований міністрами закордонних справ двох країн за підтримки Посольства Німеччини в Києві та Міністерства освіти і науки України. Заходи Українсько-німецького року мов (вуличні фестивалі, освітні конгреси тощо) мали на меті поглибити взаємну довіру та дружбу між Німеччиною та Україною, а також зміцнити й розбудувати співпрацю в культурно-освітній сфері (Ukrainian-German year of languages).

Після 24 лютого 2022 р. Goethe-Institut повністю солідаризувався з українським народом та своїми партнерами. Зокрема, генеральний секретар Йоганнес Еберт 8 березня 2022 р. зазначив: «Ми приголомшені порушенням російським урядом міжнародного права та ескалацією насильства в Україні. Ми підтримуємо заходи, прийняті Федеральним урядом та Європейською комісією. Наразі наша найбільша увага зосереджена на наших співробітниках та партнерах у сфері культури та освіти, щоб підтримати їх, наскільки це можливо» (Uneingeschränkte solidarität mit der Ukraine, 2022). У річному звіті Гете-Інституту за 2021/2022 р. слово «Україна» згадується 186 разів, здебільшого в контексті згаданих подій (Das Goethe-Institut: Jahrbuch, 2022).

Німецька служба академічних обмінів (Deutscher Akademischer Austausch Dienst, DAAD) бере активну участь у формуванні освітньо-культурної зовнішньої політики Німеччини на консультативній основі, а також займається розвитком зв'язків у сфері вищої школи з іншими країнами шляхом міжнародного академічного обміну студентами та науковцями, підтримки германістики, вивчення німецької мови та літератури в іноземних вищих навчальних закладах, консультування іноземних університетів тощо. Із моменту свого заснування в 1925 р.

DAAD підтримала близько 2,8 млн вчених у Німеччині та за кордоном (тільки у 2021 р. – близько 135 тис. осіб). Бюджет організації формується в основному з федеральних коштів різних міністерств, перш за все Міністерства закордонних справ та Міністерства освіти та досліджень, а також коштів Європейського Союзу, компаній, організацій та іноземних урядів. Світова мережа DAAD складається з 19 філій, 47 інформаційних центрів і пунктів, 20 центрів німецьких та європейських досліджень (Deutscher Akademischer Austauschdienst).

У 1998 р. у Києві був підписаний «Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти України та Німецькою службою академічних обмінів (DAAD)», який передбачав відкриття офісу організації. До завдань інформаційного центру, що розташований на території Київської політехніки, належать: інформування та консультування щодо системи вищої освіти у ФРН, можливостей навчання в цій країні та отримання стипендії; організація та проведення конкурсу на отримання стипендій Німецької служби; підтримка контактів із колишніми стипендіатами DAAD; консультації представників німецьких університетів, які навчаються або проводять дослідження в Україні; підтримка контактів із німецькими та українськими вищими навчальними закладами; співпраця з Міністерством освіти і науки України та Посольством ФРН; співробітництво з іншими представництвами німецьких освітніх організацій (зокрема Інститутом Гете); співпраця з лекторами Німецької служби, які працюють в Україні (German Academic Exchange Service. Information center in Kyiv).

У середині 2010-х рр. щорічно в Німеччині навчалось близько 9 тис. українських студентів, із яких 1500–2000 отримували стипендію DAAD. У 2017 р. Німецька служба надала українським громадянам 1659 стипендій, що становить 2,6% від їхньої загальної кількості (19% від кількості стипендій для регіону Східної Європи, Центральної Азії та Кавказу) (Burakovskiy, Anhel, Kravchuk, & Yukhymenko, 2018, p. 37).

У 2009–2016 рр. DAAD виконувала програму «Підтримка демократії в Україні», цільовою аудиторією якої було визначено студентів, аспірантів та науковців (Burakovskiy, Anhel, Kravchuk, & Yukhymenko, 2018, p. 37). У її рамках передбачалась підтримка навчальних заходів (лекцій, семінарів, конференцій тощо) в Україні або Німеччині, а також перебування українських учасників за обміном у ФРН. Із 2016 р. запущено програму «Діалог Схід–Захід», у якій станом на 2018 р. взяло участь 17 українських вишів (проекти, спрямовані на вивчення політики пам'яті, феномена популізму, правової культури тощо) (Burakovskiy, Anhel, Kravchuk, & Yukhymenko, 2018, p. 38). DAAD співфінансувала спільну магістерську програму з німецьких та європейських студій кафедри політології Києво-Могилянської академії та Інституту політичних наук Єнського університету ім. Ф. Шиллера в Тюрингії, а також викладання права німецькою мовою в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка. Фінансування ряду інших проектів співробітництва в німецько-українській вищій освіті здійснюється, зокрема, у рамках програм DAAD «Східне партнерство» (із 1974 р.) та «Діалог Схід–Захід» (із 2016 р.) (Vorshekh, Mikhel, & Umland, 2021). У квітні 2022 р. Німецька служба академічних обмінів запустила вебсайт Національного академічного контактного центру для України, що містить інформацію щодо перебування в Німеччині, а також навчання, дослідження та викладання в цій країні (German Academic Exchange Service. National Academic Contact Center for

Ukraine). Він призначений надавати первинну інформацію про систему вищої освіти Німеччини українським студентам та науковцям, щоб вони могли максимально швидко продовжити своє навчання або свої дослідження.

Фонд Александра фон Гумбольдта (Alexander von Humboldt-Stiftung) є організацією, метою якої є розвиток співробітництва у сфері науки між німецькими та іноземними дослідниками. Ця інституція переважно фінансується з державних коштів Міністерства закордонних справ та Міністерства освіти і науки ФРН, а також деяких інших федеральних структур Німеччини. Додаткові кошти надходять із ЄС та приватних джерел. Фонд фінансує довгострокові поїздки науковців до Німеччини з метою проведення досліджень в академічній установі, а також видає премії за досягнення в різних галузях науки. Сьогодні організацією створена своєрідна міждисциплінарна мережа з понад 30000 гумбольдтівців у понад 140 країнах світу, що включає 59 нобелівських лауреатів (Über die Humboldt-Stiftung).

У 1999 р. в Інституті біоорганічної хімії Національної академії наук України відбулася установча конференція Гумбольдт-клубу в Україні – громадської організації, яка об'єднує колишніх та нинішніх українських стипендіатів та лауреатів Фонду Александра фон Гумбольдта. Основною метою діяльності Клубу є встановлення та подальший розвиток наукових зв'язків між українськими вченими та їхніми німецькими колегами, залучення молодих спеціалістів до виконання наукових проєктів світового рівня, сприяння вдосконаленню системи організації фундаментальних та прикладних досліджень в Україні, спираючись на світовий досвід. Починаючи з 1981 р., коли від України почали надходити заявки на участь, Фонд Гумбольдта надав підтримку близько 200 науковцям з України, представникам природничих (орієнтовно 80% стипендіатів) та гуманітарних наук. В Україні регулярно організовуються Гумбольдт-Колеги – міждисциплінарні конференції, на які запрошуються як колишні лауреати та стипендіати Фонду Гумбольдта, так і визнані вчені світового рівня. Крім того, Фонд Гумбольдта фінансово підтримує участь у таких конференціях перспективних молодих вчених з України (Humboldt-Club Ukraine).

Фонд Александра фон Гумбольдта рішуче засудив російську агресію в Україні 2022 р. Дослідникам, яким загрожувала війна, була запропонована фінансова підтримка та притулок. У рамках ініціативи Філіпа Шварца університету та наукової установи Німеччини приймають дослідників, які втекли з України, на термін до шести місяців. Під час короткострокової стипендії можна компенсувати витрати на проживання та розпочати програму подальшого довгострокового фінансування (Hilfe für Forschende aus der Ukraine..., 2022).

Великий вплив на поширення німецьких та європейських цінностей і політичних поглядів, а також німецької мови та культури має заснована в 1953 р. медіакомпанія «Німецька хвиля» (Deutsche Welle, DW), що об'єднує радіо-, теле- та інтернет-проєкти. DW є візитівкою Німеччини, яка робить важливий внесок у позиціонування цієї країни у світі. Діяльність компанії регулюється Законом про Deutsche Welle 2005 р., відповідно до якого її продукти мають позиціонувати Німеччину як європейську культурну націю та демократичну правову державу. Вони також повинні відображати німецькі та інші погляди на значущі теми, насамперед у галузі політики, культури та економіки, забезпечити форум з метою сприяння розумінню та обміну між культурами та народами, а також

просувати німецьку мову. Згідно з вимогами закону передачі «Німецької хвилі» не повинні підтримувати позицію тільки однієї політичної партії чи іншої інституції (Gesetz über die Rundfunkanstalt...).

DW як незалежний громадський мовник, що фінансується за рахунок федеральних коштів, сьогодні надає журналістський контент 32 мовами, залучаючи щотижня 291 млн користувачів з усього світу. У різних країнах працює 4000 співробітників компанії понад 140 національностей. Стратегія DW, спрямована на перехід на цифровий формат, знайшла своє втілення у створенні потужних онлайн-платформ на Facebook, YouTube та Instagram. Головними темами, на яких зосереджується компанія, є свобода та права людини, демократія та ефективне врядування, вільна торгівля та соціальна справедливість, здоров'я та захист навколишнього середовища, технології та інновації (Deutsche Welle).

Навчанням журналістів, працівників інформаційних служб, технічного персоналу та менеджерів ЗМІ займається Академія (DW Akademie), яка прагне налагоджувати довгострокове співробітництво з партнерами на місцях. Багато її випускників пізніше займають керівні посади у своїх країнах. Основними сферами діяльності Академії є медіа та інформаційна грамотність, журналістська освіта, інновації та цифрові права (Deutsche Welle). DW Akademie, що є стратегічним партнером Міністерства економічного співробітництва та розвитку, працює за рахунок коштів Міністерства закордонних справ ФРН та ЄС загалом у понад 70 країнах, зокрема в Україні (DW Akademie), де вона сприяє просуванню вільної журналістики та свободи преси й проводить підвищення кваліфікації українських журналістів.

Українська редакція DW розпочала роботу в березні 2000 р. До 2011 р. українська аудиторія мала змогу щодня слухати радіопередачі та читати тексти DW рідною мовою в Інтернеті. Потім медіакомпанія припинила радіомовлення на коротких хвилях більшістю програмних мов, натомість на перший план вийшов Інтернет. Під час та після Революції Гідності 2013–2014 рр. Deutsche Welle значно розширила свою діяльність в Україні: відкрила кореспондентський пункт у Києві, почала виробляти телепрограми українською мовою та активізувала свою присутність в українському сегменті соціальних мереж. Спільноти DW українською мовою на Facebook, Twitter та YouTube станом на 2018 р. налічували загалом понад 185 тис. фоловерів (Shtrak, 2018).

Після початку повномасштабної війни тема України перебуває у фокусі уваги Deutsche Welle та її української редакції, свідченням чого є поява на вебсайті компанії протягом кінця лютого 2022 р. – червня 2023 р. близько 5000 матеріалів (статті, звіти, інтерв'ю, відео тощо) на українську тематику.

Висновки. Отже, культурний напрям «м'якої сили» Німеччини в Україні спирається на досить потужну інституційну основу у вигляді недержавних організацій, які переважно фінансуються з федерального бюджету ФРН та активно взаємодіють з державними структурами Німеччини. У своїй діяльності Інститут Гете, Німецька служба академічних обмінів, Фонд Гумбольдта та «Німецька хвиля» спираються на такі ресурси, як ліберально-демократичні цінності, німецька мова та культура, федеральна система освіти та науки. Діяльність цих інституцій в Україні, яка здійснюється через різні форми контактів із цільовими групами населення, загалом відповідає меті поширення німецької культури в її широкому значенні. Водночас кожна організація має свої пріоритети: популяризація німецької мови

та культури (Інститут Гете), розвиток академічних обмінів (DAAD), співпраця у сфері науки (Фонд Гумбольдта), просування ліберально-демократичних поглядів («Німецька хвиля»). Після 24 лютого 2022 р. представники згаданих інституцій засудили російську агресію та скоригували свою діяльність відповідно до умов та потреб воєнного часу. Головними результатами активності німецьких організацій є формування позитивного іміджу ФРН та поширення європейських культурних і політичних цінностей серед цільових груп населення України (переважно молоді). Перспективним для подальших досліджень є з'ясування взаємозв'язку між діяльністю згаданих інституцій та інтелектуальною еміграцією українського населення (так званім «відтоком мізків»).

References [Список використаної літератури]

- Auswärtige Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland (2007). *Wissenschaftliche Dienste des Deutschen Bundestages*. Retrieved from: <https://www.bundestag.de/resource/blob/414764/985e4f193867cc676bdc8dff6480f1d/WD-10-053-07-pdf-data.pdf> [in German]. [Auswärtige Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland. *Wissenschaftliche Dienste des Deutschen Bundestages*. 2007. URL: <https://www.bundestag.de/resource/blob/414764/985e4f193867cc676bdc8dff6480f1d/WD-10-053-07-pdf-data.pdf> (дата звернення: 13.06.2023)].
- Burakovskiy, I., Anhel, Ye., Kravchuk, V., & Yukhymenko, S. (2018). *Foreign non-state funds in Ukraine: directions and scope of activity: analytical report*. Kyiv [in Ukrainian]. [Бураковський І., Ангел Є., Кравчук В., Юхименко С. Іноземні недержавні фонди в Україні: напрями та масштаби діяльності : аналітична доповідь. Київ : ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», 2018. 65 с.]
- Das Goethe-Institut: Jahrbuch 2021/2022 (2022). *Goethe-Institut*. Retrieved from: https://www.goethe.de/resources/files/pdf270/jahrbuch-2021_2022.pdf [in German]. [Das Goethe-Institut: Jahrbuch 2021/2022. *Goethe-Institut*. 2022. URL: https://www.goethe.de/resources/files/pdf270/jahrbuch-2021_2022.pdf (дата звернення: 12.06.2023).]
- Deutsche Welle. Über uns. *Deutsche Welle*. Retrieved from: <https://corporate.dw.com/de/profil/s-30626> [in German]. [Deutsche Welle. Über uns. *Deutsche Welle*. URL: <https://corporate.dw.com/de/profil/s-30626> (дата звернення: 08.06.2023).]
- Deutscher Akademischer Austauschdienst. Wer wir sind. *Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)*. Retrieved from: <https://www.daad.de/de/der-daad/wer-wir-sind/> [in German]. [Deutscher Akademischer Austauschdienst. Wer wir sind. *Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)*. URL: <https://www.daad.de/de/der-daad/wer-wir-sind/> (дата звернення: 14.06.2023).]
- DW Akademie. Wer wir sind. *DW Akademie*. Retrieved from: <https://akademie.dw.com/de/wer-wir-sind/s-30740> [in German]. [DW Akademie. Wer wir sind. *DW Akademie*. URL: <https://akademie.dw.com/de/wer-wir-sind/s-30740> (дата звернення: 20.06.2023).]
- German Academic Exchange Service. Information center in Kyiv. *National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*. Retrieved from: <https://kpi.ua/daad-about> [in Ukrainian]. [Німецька служба академічних обмінів. Інформаційний центр у Києві. *Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. URL: <https://kpi.ua/daad-about> (дата звернення: 10.06.2023).]
- German Academic Exchange Service. National Academic Contact Center for Ukraine. Retrieved from: <https://www.daad-ukraine.org/uk/> [in Ukrainian]. [Німецька служба академічних обмінів. Національний академічний контактний центр для України. URL: <https://www.daad-ukraine.org/uk/> (дата звернення: 09.06.2023).]
- Geschichte des Goethe-Instituts. *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/de/uun/org/ges.html> [in German]. [Geschichte des Goethe-Instituts. *Goethe-Institut*. URL: <https://www.goethe.de/de/uun/org/ges.html> (дата звернення: 16.06.2022).]
- Gesetz über die Rundfunkanstalt des Bundesrechts "Deutsche Welle" (Deutsche-Welle-Gesetz – DWG). *Gesetze im Internet: Website des Bundesministeriums der Justiz und des Bundesamtes für Justiz*. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/dwg/DWG.pdf> [in German]. [Gesetz über die Rundfunkanstalt des Bundesrechts "Deutsche Welle" (Deutsche-Welle-Gesetz – DWG). *Gesetze im Internet: Website des Bundesministeriums der Justiz und des Bundesamtes für Justiz*. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/dwg/DWG.pdf> (дата звернення: 16.06.2026).]

- Global Soft Power Index. *Brand Finance. Brandirectory*. Retrieved from: <https://brandirectory.com/softpower/> [in English].
- Goethe-Institut. Wer wir sind. *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/de/uun/org.html> [in German]. [Goethe-Institut. Wer wir sind. *Goethe-Institut*. URL: <https://www.goethe.de/de/uun/org.html> (дата звернення: 16.06.2023).]
- Goethe-Institut in Ukraine: cooperation with the Ministry of Education and Science of Ukraine. *Ministry of Education and Science of Ukraine*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/partneri-z-rozvitku/goethe-institut> [in Ukrainian]. [Goethe-Institut в Україні: співпраця з Міністерством освіти і науки України. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/partneri-z-rozvitku/goethe-institut> (дата звернення: 20.06.2023).]
- Goethe-Institut in Ukraine: tasks and goals. *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/ueb/auf.html> [in Ukrainian]. [Goethe-Institut в Україні: завдання і цілі. *Goethe-Institut*. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/ueb/auf.html> (дата звернення: 17.06.2023).]
- Hilfe für Forschende aus der Ukraine: Philipp Schwartz-Initiative richtet mit privaten Zustiftungen Notfonds ein (2022). *Alexander von Humboldt-Stiftung*. Retrieved from: <https://www.humboldt-foundation.de/entdecken/newsroom/pressemitteilungen/hilfe-fuer-forschende-aus-der-ukraine> [in German]. [Hilfe für Forschende aus der Ukraine: Philipp Schwartz-Initiative richtet mit privaten Zustiftungen Notfonds ein. *Alexander von Humboldt-Stiftung*. 2022. 31 März. URL: <https://www.humboldt-foundation.de/entdecken/newsroom/pressemitteilungen/hilfe-fuer-forschende-aus-der-ukraine> (дата звернення: 14.06.2023).]
- Humboldt-Club Ukraine. About us. *Humboldt-Club Ukraine*. Retrieved from: <http://humboldt.org.ua/club/> [in Ukrainian]. [Гумбольдт-Клуб Україна. Про нас. *Гумбольдт-Клуб Україна*. URL: <http://humboldt.org.ua/club/> (дата звернення: 12.06.2023).]
- Initiative "Schools: partners of the future" (PASCH). *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/eng/pas.html> [in Ukrainian]. [Ініціатива «Школи: партнери майбутнього» (PASCH). *Goethe-Institut*. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/eng/pas.html> (дата звернення: 19.06.2023).]
- Mateleshko, Y. (2023). Non-Governmental Institutions as Actors of German 'Soft Power' in Ukraine (1992–2022). *Eminak: Scientific Quarterly Journal*, 1(41), 216–233. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2023.1\(41\).631](https://doi.org/10.33782/eminak2023.1(41).631) [in English].
- Nye, J. (2004). *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 206 p. [in English].
- Rudnieva, V. (2013). German public diplomacy in Ukraine: practical aspects of implementing the state's image strategy. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, 4, 120–122 [in Ukrainian]. [Руднева В. Публічна дипломатія Німеччини в Україні: практичні аспекти реалізації іміджевої стратегії держави. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. Вип. 4. С. 120–122.]
- Shtrak, K. (2018). 65 years of DW: 30 languages – one wave. *Deutsche Welle, June 5*. Retrieved from: <https://www.dw.com/uk/65-rokiv-dw-30-mov-odna-hvilya/a-43593364> [in Ukrainian]. [Штрак К. 65 років DW: 30 мов – одна хвиля. *Deutsche Welle*. 05.06.2018. URL: <https://www.dw.com/uk/65-rokiv-dw-30-mov-odna-hvilya/a-43593364> (дата звернення: 20.06.2023).]
- Solidarität mit der Ukraine. Reaktion auf den russischen Angriff auf die Ukraine (2022). *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/de/uun/pub/akt/22755103.html#i7623088> [in German]. [Solidarität mit der Ukraine. Reaktion auf den russischen Angriff auf die Ukraine. *Goethe-Institut*. 2022. 28 Februar. URL: <https://www.goethe.de/de/uun/pub/akt/22755103.html#i7623088> (дата звернення: 12.06.2023).]
- Soloshenko, V. (2006). Activities of German governmental and non-governmental organizations in Ukraine. *Visnyk Kyivskoho slavistychnoho universytetu. Seriya: Filologiya*, 9, 97–105 [in Ukrainian]. [Солошенко В.В. Діяльність німецьких урядових та неурядових організацій в Україні. *Вісник Київського слов'янського університету. Серія «Філологія»*. 2006. Вип. 9. С. 97–105.]
- The results of the survey of Ukraine's adult population, conducted by the Ilko Kucheriv "Democratic Initiatives" foundation together with the Center of Political Sociology February 16–27, 2021 (2021). *Ilko Kucheriv "Democratic Initiatives" foundation*. Retrieved from: <https://dif.org.ua/article/skazhi-meni-khto-tviy-soyuznik> [in Ukrainian]. [Результати опитування дорослого населення України, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва спільно з Центром політичної соціології 16–27 лютого 2021 р. *Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва*. 2021. 18 березня. URL: <https://dif.org.ua/article/skazhi-meni-khto-tviy-soyuznik> (дата звернення: 15.06.2023).]
- Über die Humboldt-Stiftung. *Alexander von Humboldt-Stiftung*. Retrieved from: <https://www.humboldt-foundation.de/entdecken/ueber-die-humboldt-stiftung> [in German]. [Über die Humboldt-Stiftung. *Alexander von Humboldt-Stiftung*. URL: <https://www.humboldt-foundation.de/entdecken/ueber-die-humboldt-stiftung> (дата звернення: 07.06.2023).]
- Über die PASCH-Initiative. *Initiative "Schulen: Partner der Zukunft" (PASCH)*. Retrieved from: <https://www.pasch-net.de/de/pasch-initiative/ueber-die-initiative.html> [in German]. [Über die PASCH-Initiative.

- Initiative "Schulen: Partner der Zukunft" (PASCH)*. URL: <https://www.pasch-net.de/de/pasch-initiative/ueber-die-initiative.html> (дата звернення: 18.06.2023).]
- Ukrainian-German year of languages. About the project. *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/dus/prb.html> [in Ukrainian]. [Українсько-німецький рік мов. Про проект. *Goethe-Institut*. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/dus/prb.html> (дата звернення: 20.06.2023).]
- Uneingeschränkte solidarität mit der Ukraine (2022). *Goethe-Institut*. Retrieved from: <https://www.goethe.de/de/uun/pub/akt/22775554.html> [in German]. [Uneingeschränkte solidarität mit der Ukraine. *Goethe-Institut*. 2022. 8 März. URL: <https://www.goethe.de/de/uun/pub/akt/22775554.html> (дата звернення: 21.06.2023).]
- Vorshekh, S., Mikhel, T., & Umland, A. (2021). Ukrainian-German relations after Euromaidan: institutions, personalities, challenges. *Khvyliya, February 12*. Retrieved from: <https://hvylyya.net/analytics/225036-ukrajino-nimecki-vidnosini-pislya-yevromaydanu-instituciji-osobistosti-vikliki> [in Ukrainian]. [Воршех С., Міхель Т., Умланд А. Україно-німецькі відносини після Євромайдану: інституції, особистості, виклики. *Хвиля*. 12.02.2021. URL: <https://hvylyya.net/analytics/225036-ukrajino-nimecki-vidnosini-pislya-yevromaydanu-instituciji-osobistosti-vikliki> (дата звернення: 13.06.2023).]

Стаття надійшла до редакції 23.06.2023

Mateleshko Yu. P.

Department of International Studies and Human Communication,
Uzhhorod National University,
Narodna sq., 3, Uzhhorod, 88000, Ukraine

THE CULTURAL DIRECTION OF GERMANY'S SOFT POWER IN UKRAINE: THE INSTITUTIONAL DIMENSION

Summary

The article explores the cultural activities of German non-governmental institutions (organizations) in Ukraine during the period of independence through the prism of J. Nye's soft power concept. The goals, priorities and results of this activity are analyzed. The work uses a broad understanding of culture, which includes education, science, art, literature, worldview, values, etc. The source base of the research includes materials from the web pages of German institutions and their Ukrainian offices, as well as legislative acts, analytical reports, global ratings and the results of sociological surveys. The institutional basis of German cultural soft power in Ukraine is non-governmental organizations, mainly funded from the federal budget of Germany. These include the Goethe Institute, the German Academic Exchange Service (DAAD), the Alexander Humboldt Foundation and the Deutsche Welle (DW). These institutions draw on resources such as the German language and culture, the federal system of education and science, and liberal democratic values. Their activities in Ukraine are carried out through various forms of contacts with target audiences and generally meet the goals of spreading German (as well as European) culture in its broadest sense. At the same time, each organization has its own priorities: popularization of the German language and culture (Goethe Institute), development of academic exchanges (DAAD), cooperation in the field of science (Humboldt Foundation), promotion of liberal democratic views (DW). After February 24, 2022, representatives of these institutions condemned Russian aggression and adjusted their activities in accordance with the conditions and needs of wartime. The main results of the German organizations activities are the formation of Germany's positive image and the spread of European cultural and political values among the target population groups of Ukraine (mainly young people).

Key words: soft power, Germany, Ukraine, institutions, public diplomacy, cultural diplomacy.